

Права детета и малолетничко правосуђе

одабрани
међународни
инструменти

3

**Стандардна
минимална
правила
Уједињених
нација за
малолетничко
правосуђе**

(Пекиншка правила)

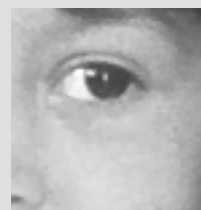

Права детета и малолетничко правосуђе

одабрани
међународни
инструменти

**Стандардна
минимална
правила
Уједињених
нација за
малолетничко
правосуђе**

(Пекиншка правила)

■ Ово је једна од седам свезака које чине комплет „Права детета и малолетничко правосуђе - одабрани међународни инструменти”.

Оригинални превод са енглеског: Центар за права детета - Београд

Лектуру и коректуру обезбедио је УНИЦЕФ.

Садржај

Уводни текст	6
Пекиншка правила	8
Први део Општи принципи	11
Други део Истрага и кривично гоњење	17
Трећи део Суђење и одлучивање	21
Четврти део Ванинституционалне мере	28
Пети део Поступак у институцијама	30
Шести део Истраживање, планирање, утврђивање политике и евалуација	33

Стандардна минимална правила Уједињених нација за малолетничко правосуђе

Уводни текст

Стандардна минимална правила Уједињених нација за малолетничко правосуђе (Пекиншка правила) била су прва правила која су усвојена са посебним циљем да заштите права и потребе деце у сукобу са законом. Правила се састоје од опширних смерница којима малолетничко правосуђе треба да се руководи од тренутка када је дете ухапшено до тренутка када напушта притвор. Пошто су Правила била усвојена пре него што је усвојена Конвенција Уједињених нација о правима детета, она су утицала на формулисање основних стандарда малолетничког правосуђа који су касније унети у Конвенцију о правима детета. Правила наглашавају добробит детета и принцип пропорционалности - да при разматрању сваког конкретног случаја треба узимати у обзир специфичне околности везане за дете и природу преступа. Пекиншка правила се сматрају кључним документом за све стручњаке који се баве децом у сукобу са законом, иако нису обавезујућа за земље потписнице.

Пекиншка правила су подељена у шест делова који одражавају фазе процедуре кроз које дете мора да прође током кривичног поступка. Први део садржи опште принципе који се примењују у малолетничком правосуђу. Други део се односи на истрагу и кривично гоњење. Трећи део се односи на суђење и одлучивање (казнене мере). У четвртном делу промовишу се ванинституционалне мере за малолетне преступнике. Пети део одређује минималне стандарде у случају институционалног смештаја детета. Шести део се бави потребом за спровођењем истраживања, планирања, утврђивањем политике и евалуацијом.

Пекиншка правила укључују „основне перспективе” малолетничког правосуђа уопште, чији је циљ да обезбеде:

- да државе чланице теже да унапреде добробит малолетних преступника и њихових породица;
- да државе чланице развијају услове који ће промовисати позитиван развој детета (укључујући живот у локалној заједници), нарочито у узрасту када је дете најосетљивије и склоно антисоцијалном понашању;

- да се за малолетне преступнике обезбеде диверзиони програми одступања како би се смањио број деце која улазе у формалну кривичну процедуру;
- да малолетничко правосуђе постане саставни део правосудног система државе;
- да малолетничко правосуђе једне државе допринесе „мирном поретку у друштву” и заштити младе људе;
- да се Правила примењују у складу са постојећим економским, социјалним и политичким правима која су већ утемељена у оквиру дате државе;
- да службе система малолетничког правосуђа укључе професионално усавршавање свих стручњака у овој области.

Пекиншка правила

Резолуција 40/33 Генералне скупштине Уједињених нација од 29. новембра 1985. године

Генерална скупштина,

имајући у виду Универзалну декларацију о људским правима, Међународни пакт о грађанским и политичким правима и Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, као и друге међународне инструменте у области људских права који се односе на права младих особа,

имајући такође у виду да је 1985. година проглашена за међународну годину младих: учешћа, развоја и мира, и да је међународна заједница оценила значајним заштиту и унапређивање права младих, за шта је доказ важност која се придаје Декларацији о правима детета,

подсећајући на Резолуцију 4 коју је усвојио Шести конгрес Уједињених нација о спречавању криминалитета и поступању са преступницима, а којом се позива на израду стандардних минималних правила за малолетничко правосуђе и бригу о младима, и која би могла да служи као модел државама чланицама,

подсећајући такође на одлуку Економског и социјалног савета 1984/153 од 25. маја 1984. године, којом је Нацрт правила прослеђен Седмом конгресу Уједињених нација о спречавању криминалитета и поступању са преступницима, одржаном у Милану (Италија) од 26. августа до 6. септембра 1985. године, преко Међурегионалног припремног састанка, одржаног у Пекингу (Кина) од 14. до 18. маја 1984. године,

признајући да је младима, због раног стадијума њиховог људског развоја, потребна посебна подршка и заштита у односу на физички, ментални и друштвени развој, као и правна заштита у условима мира, слободе, достојанства и сигурности,

сматрајући да је можда потребно преиспитивање и унапређење постојећих националних законских решења, политике и праксе,

сматрајући даље да су такви стандарди, без обзира што се може чинити да их је тешко усагласити у овом тренутку, имајући у виду постојеће друштвене, економске, културне, политичке и правне услове, ипак достижни као начелни минимум,

1. **Са** задовољством прима к знању рад на развијању Стандардних минималних правила за малолетничко правосуђе, који су обавили Комитет за спречавање и контролу криминалитета, Генерални секретар, Институт Уједињених нација за Азију и Далеки исток за спречавање криминалитета и поступање са преступницима и остали институти Уједињених нација;
2. **Са** задовољством прима к знању извештај Генералног секретара о нацрту Стандардних минималних правила за малолетничко правосуђе;
3. **Похваљује** Међурегионални припремни састанак одржан у Пекингу за окончање рада на тексту правила, који је поднет на разматрање и завршно уобличавање Седмом конгресу Уједињених нација о спречавању криминалитета и поступању са преступницима;
4. **Усваја** Стандардна минимална правила Уједињених нација за малолетничко правосуђе која је препоручио Седми конгрес, а која су приложена у анексу ове Резолуције, и одобрава препоруку Седмог конгреса да правила треба да буду позната као „Пекиншка правила”;
5. **Позива државе чланице** да прилагоде, кад год је то потребно, своје национално законодавство, политику и праксу, посебно у погледу обуке кадрова који се баве малолетничким правосуђем, Пекиншким правилима и да са Правилима упознају релевантне органе и јавност у целини;
6. **Позива** Комитет за спречавање и контролу криминалитета да утврди мере за ефикасно спровођење Пекиншких правила, уз помоћ института Уједињених нација за спречавање криминалитета и поступање са преступницима;
7. **Позива државе чланице** да обавесте Генералног секретара о примени Пекиншких правила и да о постигнутим резултатима редовно извештавају Комитет за спречавање и контролу криминалитета;
8. **Тражи** од држава чланица и Генералног секретара да се обави истраживање и развије база података о делотворној политици и пракси у спровођењу малолетничког правосуђа;
9. **Тражи** од Генералног секретара и позива државе чланице да обезбеде најширу могућу дистрибуцију текста Пекиншких правила на свим званичним језицима Уједињених нација, укључујући интензивирање информационих активности у области малолетничког правосуђа;
10. **Тражи** од Генералног секретара да развије пилот пројекат о примени Пекиншких правила;
11. **Тражи** од Генералног секретара и од држава чланица да обезбеде неопходна средства за успешну примену Пекиншких правила, посебно у домену запошљавања, обуке и размене кадрова, истраживања и процене резултата и развоја нових алтернатива за институционални смештај;

12. **Тражи** од Осмог конгреса Уједињених нација о спречавању криминалитета и поступању са преступницима да размотри напредак остварен у примени Пекиншких правила и препорука из ове Резолуције, у оквиру посебне тачке дневног реда о малолетничком правосуђу;
13. **Посебно** наглашава позив свим релевантним органима из система Уједињених нација, нарочито регионалним комисијама и специјализованим агенцијама, институтима Уједињених нација за спречавање криминалитета и поступање са преступницима, као и осталим међувладиним организацијама и невладиним организацијама, да сарађују са Секретаријатом и да предузму потребне мере како би се обезбедило конкретно и трајно ангажовање, у оквиру њихових одговарајућих области техничке експертизе, на примени принципа утврђених Пекиншким правилима.

Први део

Општи принципи

1. Основне поставке

- 1.1 Државе чланице ће настојати, у складу са својим општим интересима, да унапређују добробит малолетника и њихових породица.
- 1.2 Државе чланице ће се трудити да развију услове да се малолетницима обезбеди осмишљен живот у заједници, који ће, у периоду живота када су они најподложнији антисоцијалном понашању, подстицати процес личног развоја и образовања без криминалитета и делинквенције, колико је то могуће.
- 1.3 Посветиће се довољно пажње позитивним мерама за мобилизацију свих расположивих ресурса, укључујући породицу, добровољце и друге групе на нивоу локалних заједница, као и школе и друге институције заједнице, у циљу унапређивања добробити малолетника, како би се смањила потреба за законским интервенцијама и ефикасно, правично и хумано поступало са малолетницима који су у сукобу са законом.
- 1.4 Малолетничко правосуђе треба схватити као нераздвојни део националног развојног процеса сваке земље, у свеобухватном оквиру друштвене правде за све малолетнике, чиме се истовремено доприноси заштити младих и одржавању мирног поретка у друштву.
- 1.5 Ова Правила ће се примењивати у контексту економских, друштвених и културних услова који преовлађују у дотичној држави чланици.
- 1.6 Службе малолетничког правосуђа ће се систематски развијати и координисати у циљу унапређивања и јачања стручности кадрова ових служби, укључујући методе и приступ које примењују, као и њихово понашање.

Коментар

Ове широке основне поставке односе се генерално на свеобухватну социјалну политику и имају за циљ да унапређују, у највећој могућој мери, добробит малолетника, што ће смањити потребу за ангажовањем система малолетничког правосуђа и умањити могуће штетне последице тог ангажовања. Такве мере заштите младих, пре него што делинквенција узме маха, основне су полуге политике која има за циљ отклањање потребе за спровођењем Правила.

Правила 1.1 до 1.3 указују на значајну улогу коју ће играти конструктивна социјална политика према малолетницима, између осталог, у односу на спречавање малолетничког криминалитета и делинквенције. Правило 1.4 дефинише малолетничко правосуђе као нераздвојни део система социјалне правде за малолетнике, док се Правило 1.6 односи на потребу сталног побољшавања система малолетничког правосуђа и то тако да се не заостаје за развојем напредне социјалне политике за малолетнике генерално, а имајући у виду потребу за сталним побољшавањем квалитета рада запослених у самом систему.

Правило 1.5 настоји да узме у обзир постојеће услове у државама чланицама који доводе до тога да се одређено правило нужно примењује на различите начине у разним земљама.

2. Поље примене Правила и дефиниције које су коришћене

- 2.1 Ова Стандардна минимална правила примењиваће се на малолетне преступнике непристрасно, без разликовања по било ком основу, на пример по основу расе, боје, пола, језика, вероисповести, политичких и других ставова, националног или социјалног порекла, имовинског стања, рођења или другог статуса.
- 2.2 Државе чланице ће за потребе ових Правила употребљавати следеће дефиниције, на начин који одговара њиховим правним системима и појмовима:
- a) малолетник је дете или млада особа која се, према дотичном правном систему, може у погледу престапа третирати друкчије од одраслих;
  - б) преступ је свако понашање (поступање или пропуштање) које је кажњиво по дотичном правном систему;
  - в) малолетни преступник је дете или млада особа за коју се тврди да је извршила или за коју је утврђено да је извршила преступ.
- 2.3 Биће учињен напор да се у оквиру сваког националног правосудног система утврди група закона, правила и одредби који се посебно примењују на малолетне преступнике, као и институције и тела којима су поверене функције малолетничког правосуђа, а који имају за циљ да:
- a) одговоре на различите потребе малолетних преступника, штитећи истовремено њихова основна права;
  - б) одговоре на потребе друштва;
  - в) темељно и праведно примене ова правила.

Коментар

Стандардна минимална правила су намерно формулисана тако да се могу применити у оквиру различитих правних система, а да истовремено утврде одређене минималне стандарде за поступање према малолетним преступницима, без обзира на дефиницију малолетника која се примењује и на систем бављења малолетним преступницима. Правила треба увек да се примењују непристрасно и без разлика по било ком основу.

Тако правило 2.1 наглашава да се Правила увек примењују непристрасно и без разлика по било ком основу. Правило прати формулацију принципа 2 из Декларације о правима детета.

Правило 2.2 дефинише „малолетника“ и „преступ“ као елементе појма „малолетни преступник“ који је главни субјект ових Стандардних минималних правила (треба видети, међутим, и правила 3 и 4). Ваља напоменути да ће старосна

граница зависити (и да је изричито постављена да зависи) од конкретног правног система, поштујући на тај начин у потпуности економске, друштвене, политичке, културне и правне системе држава чланица. Овим се под дефиницију „малолетника” подводе веома различити узрасти, почевши од 7 година старости до 18 и више. Таква шароликост се чини неизбежном, имајући у виду различите националне правне системе, и она не умањује утицај ових Стандардних минималних правила.

Правило 2.3 односи се на потребу постојања посебних националних прописа у циљу оптималне примене ових Стандардних минималних правила, како са правне, тако и са практичне тачке гледишта.

3. Проширење домашаја Правила

- 3.1 Релевантне одредбе Правила примењиваће се не само на малолетне преступнике, већ и на малолетнике против којих се води поступак због конкретног деловања које не би било кажњиво када га изврши одрасла особа.
- 3.2 Настојаће се да се примена принципа из ових Правила прошири на све малолетнике на које се односе поступци социјалног старања и заштите.
- 3.3 Настојаће се, такође, да се примена принципа из ових Правила прошири на млађе пунолетне преступнике.

Коментар

Правило 3 проширује заштиту коју пружају Стандардна минимална правила за малолетничко правосуђе на:

- а) такозване „статусне преступе”, утврђене различитим националним правним системима у којима је обим понашања која се сматрају преступом шири за малолетнике него за одрасле, нпр. скитња, непослушност у школи и породици, пијанство на јавном месту итд. (правило 3.1);
- б) поступке за социјално старање и заштиту малолетника (правило 3.2);
- в) поступке који се односе на млађе пунолетне преступнике, разуме се, у зависности од сваког дотичног ограничења у погледу узраста (правило 3.3).

Чини се да је проширивање домашаја Правила на ове три области оправдано. Правило 3.1 утврђује минималне гаранције у овим областима, а правило 3.2 се сматра пожељним кораком у правцу обезбеђивања праведнијег, непристрасног и хуманог права за све малолетнике који су у сукобу са законом.

4. Минимални узраст за кривичну одговорност

- 4.1 У правним системима који познају појам минималног узраста за кривичну одговорност малолетника та граница неће бити везана за сувише рани узраст, имајући у виду емотивну, менталну и интелектуалну зрелост.

Коментар

Минимални узраст за кривичну одговорност малолетника има широк распон у зависности од историјског наслеђа и културе. Савремени приступ би

подразумевао да се размотри да ли дете може одговорити моралним и психолошким елементима кривичне одговорности, односно да ли се дете, по природи своје индивидуалне способности расуђивања и разумевања, може сматрати одговорним за, у суштини, антисоцијално понашање. Ако је старосна граница за кривичну одговорност везана за сувише рани узраст или ако та граница уопште не постоји, појам одговорности би постао бесмислен. У целини, постоји блиска веза између појма одговорности за делинквентно или криминално понашање и других социјалних права и одговорности (као што су брачно стање, пословна способност итд.).

Стога треба улагати напоре како би се усагласила разумна најнижа старосна граница која је међународно примењива.

5. Циљеви малолетничког правосуђа

- 5.1 Систем малолетничког правосуђа ће истицати добробит малолетника и обезбеђиваће да свака реакција према малолетним преступницима увек буде у сразмери са околностима које се тичу и преступника и преступа.

Коментар

Правило 5 односи се на два најважнија циља малолетничког правосуђа. Први циљ је унапређивање добробити малолетника. Ово је централна тачка оних правних система у којима се малолетним преступницима баве породични судови или управни органи, али добробит малолетника треба потенцирати и у правним системима који следе модел кривичних судова, чиме се доприноси избегавању искључиво казних санкција (видети, такође, правило 14).

Други циљ је „принцип сразмерности“. Овај принцип је добро познат као средство за ограничавање казних санкција и он се највише изражава у изрицању заслужене казне у односу на тежину преступа. Реакција према малолетним преступницима треба да се заснива не само на разматрању тежине преступа, већ и на личним својствима и околностима. Лични положај преступника (нпр. друштвени статус, штета учињена преступом или други фактори који утичу на лични положај) треба да утиче на сразмерност реакције (нпр. тако што се узима у обзир настојање преступника да обештети жртву или спремност преступника да се окрене здравом и корисном животу).

У исто време, реакције које имају за циљ да обезбеде добробит младог преступника могу да превазиђу потребну меру и да тако наруше права младог појединца, што је примећено у појединим системима малолетничког правосуђа. И у оваквим случајевима треба очувати сразмеру у реакцији на околности које се тичу и преступника и преступа, укључујући и жртве.

У суштини, правило 5 позива, ни више ни мање, на праведну реакцију у сваком посебном случају малолетничке делинквенције и криминалитета. Ова питања формулисана у правило могу помоћи да се подстакне развој у оба правца: нове и иновативне врсте реакција су пожељне колико и мере предострожности против сваког неоправданог ширења мреже формалне званичне контроле над малолетницима.

6. Домашај дискреционог права

- 6.1 Имајући у виду различите посебне потребе малолетника, као и низ различитих расположивих мера, биће дозвољена одговарајућа слобода у одлучивању у свим фазама поступка и на различитим нивоима система малолетничког правосуђа, укључујући истрагу, кривично гоњење, пресуђивање и праћење спровођења одлука.
- 6.2 Настојаће се, међутим, да се обезбеди довољан степен одговорности у свим фазама и на свим нивоима приликом вршења таквог дискреционог права.
- 6.3 Лица која имају дискреционо право биће посебно квалификована и обучена како би то чинила промишљено и у складу са својим функцијама и овлашћењима.

Коментар

Правила 6.1, 6.2 и 6.3 обухватају неколико важних карактеристика ефикасног, праведног и хуманог система малолетничког правосуђа: потребу да се дозволи вршење дискреционог права на свим важним нивоима поступка како би лица која доносе одлуке могла да предузму кораке који се сматрају у највећој мери одговарајућим у сваком појединачном случају, као и потребу да се изграде мере обезбеђења које би онемогућиле сваку злоупотребу дискреционог права и очувала права младог преступника. Одговорност и професионализам су најподеснија средства за ограничавање широких дискреционих права. Због тога се овде квалификованост и стручна обука истичу као вредна средства којима се обезбеђује промишљено вршење дискреционих права у стварима која се тичу малолетних преступника (видети такође правила 1.6 и 2.2). У том контексту се наглашава потреба израде конкретних смерница за вршење дискреционих права и стварање система за преиспитивање, улагање жалби и слично, како би се дошло до исправних одлука и обезбедила одговорност одлучилаца. Ти механизми се не наводе у тексту јер их није лако уградити у међународна стандардна минимална правила, која никако не могу да обухвате све различитости правних система.

7. Права малолетника

- 7.1 У свим фазама поступка биће гарантована основна процесна обезбеђења као што су претпоставка невиности, право да се буде упознат са наводима оптужбе, право да се не изјашњава (брани ћутањем), право на правну помоћ, право на присуство родитеља или старатеља, право да се суочи са сведоцима и испита их, као и право жалбе вишој инстанци.

Коментар

Правило 7.1 наглашава поједина важна питања и она представљају кључне елементе за поштено и правично суђење који су међународно признати у постојећим инструментима у домену људских права (видети и правило 1.4). Претпоставка невиности, на пример, може се наћи и у члану 11 Универзалне декларације о људским правима и у члану 14, став 2, Међународног пакта о грађанским и политичким правима.

Правила под тачком 14 ових Стандардних минималних правила наводе питања која су важна у поступцима што се односе посебно на малолетничке случајеве, док правило 7.1 реafirмише најосновнија процедурална обезбеђења генерално.

8. Заштита приватности

- 8.1 Право на приватност малолетника биће поштовано у свим фазама како би се избегле штетне последице по њега услед неодговарајућег публицитета или етикетирања.
- 8.2 У начелу, неће се објављивати никакве информације на основу којих се може идентификовати малолетни преступник.

Коментар

Правило 8 наглашава важност заштите права малолетника на приватност. Млади су посебно подложни жигосању. Криминолошка истраживања о етикетирању пружају доказе о штетним последицама (различитих облика) трајног идентификовања младих особа као „делинквената” или „криминалаца”.

Правило 8 наглашава значај заштите малолетника од негативних последица које могу настати услед објављивања информација о случају у медијима (нпр. имена младих преступника, оптужених или осуђених). Интерес појединца треба да буде заштићен и подржан, барем у начелу. (Уопштени садржај правила 8 конкретизован је у правилу 21.)

9. Заштитна клаузула

- 9.1 Ништа у овим Правилима неће бити тумачено на начин који спречава примену Стандардних минималних правила за поступање са затвореницима, усвојених од стране Уједињених нација, и других инструмената и стандарда у домену људских права које признаје међународна заједница, а које се односе на заштиту младих.

Коментар

Смисао правила 9 је да се избегну сви неспоразуми приликом тумачења ових Правила у складу са принципима из одговарајућих постојећих (или оних који су у фази стварања) међународних инструмената и стандарда, као што су Универзална декларација о људским правима, Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима и Међународни пакт о грађанским и политичким правима, као и Декларација о правима детета и нацрт Конвенције о правима детета. Треба да буде јасно да примена ових Правила не иде на уштрб ниједног од ових међународних инструмената који могу да садрже шире примењиве одредбе (видети такође правило 27).

Други део

Истрага и кривично гоњење

10. Први контакт

- 10.1 Родитељи или старатељ ухапшеног малолетника биће моментално обавештени о хапшењу, а када то није могуће учинити одмах, родитељи или старатељ ће о хапшењу бити обавештени што је пре могуће.
- 10.2 Судија или друго надлежно службено лице или тело ће, без одлагања, размотрити питање ослобађања.
- 10.3 Контакт између органа за спровођење закона и малолетног преступника биће уређен на начин којим се поштује правни статус малолетника, унапређује његова добробит и избегавају штетне последице по њега, уз пуно уважавање околности дотичног случаја.

Коментар

Правило 10.1 представља принцип садржан у правилу 92 Стандардних минималних правила за поступање са затвореницима.

Судија или друго надлежно службено лице ће без одлагања размотрити питање ослобађања (правило 10.2). Појам „надлежно службено лице” подразумева било које лице или институцију у најширем смислу речи, укључујући одборе локалних заједница или полицијске власти које имају овлашћење да ослободе ухапшену особу (видети такође члан 9, став 3, Међународног пакта о грађанским и политичким правима).

Правило 10.3 бави се неким основним аспектима поступка и понашања полиције и других органа за спровођење закона у случајевима малолетничког криминала. Израз „да се избегну штетне последице” свакако представља флексибилну формулацију и обухвата многе карактеристике могућих облика интеракције (нпр. неугодно и строго обраћање, физичко насиље или упознавање средине с преступом). Укључивање у поступак малолетничког правосуђа може само по себи да буде „штетно” по малолетнике. Израз „да се избегну штетне последице” треба тумачити широко, тако да се малолетнику нанесе што је могуће мање штете на почетку, као и што мање додатне или неоправдане штете. Ово је нарочито важно за први контакт са органима за спровођење закона, који може дубоко да утиче на однос малолетника према држави и друштву. Штавише, успех сваке наредне интервенције у великој мери зависи од тог првог контакта. У тим ситуацијама је важно да се испоље разумевање и љубазна одлучност.

11. Одступање од редовног поступка

- 11.1 Кад год је то могуће, размотриће се могућност да се случајеви малолетних преступника решавају без прибегавања формалном суђењу пред надлежним органима, о чему се говори у правилу 14.1 у даљем тексту.
- 11.2 Полиција, тужилаштво или други органи који се баве случајевима малолетника биће овлашћени да решавају те случајеве по свом нахођењу,

без прибегавања формалним расправама, у складу са критеријумима утврђеним за те потребе у дотичним правним системима, као и у складу са принципима утврђеним овим Правилима.

- 11.3 За свако одступање од редовног поступка које укључује упућивање случаја одговарајућим друштвеним или другим службама потребна је сагласност малолетника или његових родитеља или старатеља, под условом да таква одлука о упућивању случаја буде предмет преиспитивања од стране надлежног органа, када се то затражи.
- 11.4 Како би се олакшало овакво решавање малолетничких случајева, чиниће се напори да се створе програми локалних заједница као што су привремени надзор и усмеравање, обештећење и накнада штете жртвама.

Коментар

Одступање које укључује изузимање из кривичноправног поступка и, често, усмеравање на службе друштвене подршке уобичајено се практикује, на формалној и неформалној основи, у многим правним системима. Таква пракса има за циљ да отклони негативне последице поступка у систему малолетничког правосуђа (нпр. жигосање због осуде и казне). У многим случајевима би неинтервенција била најбољи одговор. Зато би одступање на самом почетку и без прослеђивања алтернативним (социјалним) службама могло да буде оптималан приступ. То је нарочито случај када је у питању преступ који није озбиљне природе и када су породица, школа или друге неформалне институције друштвене контроле већ реаговале, или је вероватно да ће реаговати на одговарајући и конструктиван начин.

Као што је наведено у правилу 11.2, одступању може да се прибегне у свакој фази процеса одлучивања полиције, тужилаштва или других органа као што су судови, одбори или савети. То може да учини један орган, више њих или сви, у складу са правилима и политиком одговарајућег правног система и у сагласности са овим Правилима. Ова мера не мора нужно да буде ограничена на „ситне” случајеве, што одступање чини значајним инструментом.

Правило 11.3 наглашава важан услов да се обезбеди сагласност младог преступника (односно родитеља или старатеља) за препоручене мере одступања. (Упућивање на обављање друштвено корисног рада без такве сагласности било би у супротности са Конвенцијом о укидању принудног рада.) Ипак, таква сагласност не би требало да буде безусловна, тј. без могућности да се доведе у питање, јер се понекад малолетник може једноставно сагласити из очаја. Правило подвлачи потребу да се води рачуна о смањивању ризика од присиле и застрашивања на свим нивоима поступка одступања. Малолетници не треба да се осећају као да су под притиском (нпр. како би избегли појављивање пред судом) или да буду приморани да пристану на мере из програма одступања. Зато се заговара да треба створити услове да „надлежни орган, по захтеву” објективно процени подобност решења која се односе на младе преступнике. („Надлежни орган” не мора бити онај о којем се говори у правилу 14.1.)

Правилу 11.4 препоручује се стварање реалних алтернатива за поступак малолетничког правосуђа у облику одступања које се заснива на ангажовању заједнице. Посебно су вредни пажње програми који укључују решења путем обештећивања жртава и они којима се настоји да се избегну будући сукоби са законом кроз привремени надзор и саветовање. Околности појединачних случајева одређују да ли је одступање одговарајуће, чак и када су извршени озбиљнији преступи (нпр. први преступ, дело које је извршено под притиском вршњака итд.).

12. Специјализација у оквиру полиције

12.1 Службеници полиције који се често или искључиво баве малолетницима или који су превасходно ангажовани на спречавању малолетничког криминала биће посебно упућени и обучени како би на најбољи начин обављали своје функције. (У великим градовима требало би формирати специјализоване полицијске јединице за ту сврху.)

Коментар

Правило 12 скреће пажњу на потребу специјалистичког обучавања свих службеника органа за спровођење закона који су укључени у систем малолетничког правосуђа. С обзиром на то да је полиција прва карика у систему малолетничког правосуђа, изузетно је важно да она делује адекватно и на одговарајући начин.

Док је однос између урбанизације и криминала очигледно сложен, пораст малолетничког криминала повезиван је са растом великих градова, поготово са брзим и непланским растом. Због тога би специјализоване полицијске јединице биле незамењиве, не само у интересу примене конкретних принципа из овог документа (као што је онај садржан у правилу 1.6) већ у ширем смислу, у циљу ефикаснијег спречавања и контроле малолетничког криминала и побољшања поступања са малолетним преступницима.

13. Притвор у очекивању суђења

13.1 Притвор у очекивању суђења користиће се само као последње средство и у најкраћем могућем трајању.

13.2 Кад год је могуће, притвор у очекивању суђења биће замењен алтернативним мерама, као што је строги надзор, интензивна брига или смештање у породицу, образовну институцију или дом.

13.3 Малолетници који се налазе у притвору имаће сва права и гаранције из Стандардних минималних правила за поступање са затвореницима, која су усвојиле Уједињене нације.

13.4 Малолетници ће у притвору бити одвојени од одраслих и биће притворени у одвојеној установи или у одвојеном делу установе у којој се налазе и одрасли затвореници.

13.5 Док су у притвору, о малолетницима ће се водити брига, пружаће им се заштита и сва неопходна индивидуална помоћ - социјална, образовна, у погледу стручне обуке, психолошка, медицинска и физичка - која би им могла бити потребна с обзиром на узраст, пол и личност.

Коментар

Не треба потцењивати опасност од „криминалног загађивања” која прети малолетницима за време боравка у притвору у очекивању суђења. Зато је важно нагласити потребу за алтернативним мерама. Правило 13.1 тиме подстиче креирање нових и иновативних мера да би се избегао такав притвор на добробит малолетника.

Малолетници који се налазе у притвору док чекају на суђење имају сва права и пружају им се све гаранције из Стандардних минималних правила за посту-

пање према малолетницима и из Међународног пакта о политичким и грађанским правима, посебно из члана 9 и 10, ставови 2б и 3.

Правило 13.4 не спречава државе да предузимају друге мере против негативних утицаја одраслих преступника, које су барем подједнако ефикасне као оне поменути у том правилу.

Наведени су разни облици помоћи који могу бити потребни како би се скренула пажња на широк спектар посебних потреба младих притвореника на које треба одговорити (нпр. жена и мушкараца, наркомана, алкохоличара, ментално оболелих малолетника, младих који пате од траума попут оних од хапшења итд.).

Различите физичке и психолошке карактеристике младих притвореника могу налагати примену категоризованих мера којима се један број њих држи одвојено док су у притвору, чиме се доприноси отклањању могућности да постану жртве, а пружа им се помоћ на начин који им више одговара.

Шести конгрес Уједињених нација о спречавању криминалитета и поступању са преступницима, у својој Резолуцији 4 о стандардима малолетничког правосуђа, нагласио је да Правила, између осталог, треба да одразе основни принцип да притварање пре суђења треба да буде коришћено само као последња мера, да малолетнике не треба смештати у установе у којима су подложни негативним утицајима одраслих затвореника, као и да увек треба водити рачуна о потребама које одговарају њиховом степену развоја.

Трећи део

Суђење и одлучивање

13. Орган надлежан за суђење

- 14.1 Када се случај малолетног преступника не решава на начин предвиђен правилем 11, малолетником ће се бавити надлежни орган (суд, одбор, савет итд.) у складу са принципима поштеног и праведног суђења.
- 14.2 Поступак ће бити у складу са најбољим интересима малолетника и биће вођен у атмосфери разумевања, што ће обезбедити малолетнику да у њему учествује и да се слободно изрази.

Коментар

Тешко је формулисати дефиницију надлежног органа или лица која би на универзалан начин описала орган за суђење. Смисао израза „надлежни орган” укључује лица која председавају судовима или трибуналима (које чине судија појединац или веће од више чланова), укључујући професионалце и судије лаике, као и административне одборе (нпр. шкотски и скандинавски систем) или друга друштвена мање формална тела за решавање конфликта судске природе.

Поступак за малолетне преступнике ће у сваком случају следити минималне стандарде који се примењују скоро универзално за сва кривично оптужена лица по поступку познатом као „законом прописан поступак”. У складу са прописаним поступком, „поштено и праведно суђење” укључује таква основна обезбеђења као што су претпоставка невиности, представљање и испитивање сведока, уобичајена одбрана, право да се брани ћутањем, право на завршну реч на расправи, право на жалбу итд. (видети такође правило 7.1).

15. Правна помоћ, родитељи и старатељи

- 15.1 Малолетници ће током целог поступка имати право да их представља правни саветник или право на бесплатну правну помоћ када је у дотичној земљи таква могућност предвиђена.
- 15.2 Родитељи и старатељи ће имати право да учествују у поступку, а надлежни орган може тражити од њих да у интересу малолетника буду присутни. Њима, међутим, може бити ускраћено учешће ако се са разлогом претпоставља да је такво искључивање потребно у интересу малолетника.

Коментар

Правило 15.1 користи терминологију сличну оној која се може наћи у правилу 93 Стандардних минималних правила за поступање са затвореницима. Док је правна помоћ, укључујући бесплатну, потребна како би се малолетнику обезбедила правна заштита, на право родитеља или старатеља да учествују у поступку, како је наведено у правилу 15.1, треба гледати као на начелну психолошку и емотивну подршку малолетнику, што се протеже кроз цео поступак.

Настојањима надлежног органа да се пронађе одговарајуће решење случаја посебно може користити сарадња са правним саветницима малолетника (или, што се тога тиче, неког другог личног помоћника у кога малолетник заиста има поверење). Оваква настојања могу да буду осујећена ако присуство родитеља или старатеља на расправи игра негативну улогу, на пример, ако они испоље непријатељски став према малолетнику, због чега се мора предвидети могућност њиховог искључивања из поступка.

16. Извештаји о социјалном положају

16.1 У свим случајевима, осим оних који се односе на ситне преступе, пре него што надлежан орган донесе коначну одлуку пред изрицање казне, биће детаљно испитани порекло и околности у којима живи малолетник или услови под којима је извршен преступ, како би се надлежном органу олакшало да донесе праведну пресуду.

Коментар

Извештаји о социјалном положају (социјални извештаји или извештаји пре изрицања казне) од изузетне су помоћи за највећи број правних поступака који се односе на малолетнике. Надлежни орган мора да буде обавештен о релевантним чињеницама о малолетнику, као што је социјално и породично порекло, кретање кроз школовање, искуства у образовању итд. За те потребе, неки правни системи користе посебне друштвене службе или особље придодато судовима и одборима. Исте функције може обављати и друго особље, укључујући социјалне раднике који прате понашање лица на условном отпусту. Правило, значи, тражи да одговарајуће социјалне службе буду на располагању и да подносе стручне извештаје о социјалном положају малолетника.

17. Принципи којима се руководи приликом доношења пресуде и одлучивања

17.1 Приликом одлучивања надлежни орган ће се руководити следећим принципима:

- a) реакција ће увек бити сразмерна не само околностима и тежини преступа, већ и околностима које се односе на малолетника, његовим потребама, као и потребама друштва;
- b) ограничења личне слободе малолетника биће наметнута тек након пажљивог разматрања и биће сведена на минимум, у мери у којој је то могуће;
- v) лишавање слободе неће бити наметнуто осим ако је малолетник осуђен за озбиљан преступ који укључује насиље над другом особом или испољава упорност у чињењу других озбиљних преступа, као и у случајевима када не постоји други адекватан одговор;
- г) добробит малолетника ће бити фактор којим ће се руководити у разматрању његовог случаја.

17.2 Смртна казна неће бити изрицана ни за једно кривично дело које изврше малолетници.

17.3 Малолетници се неће физички кажњавати.

17.4 Надлежни орган ће имати овлашћење да прекине поступак у сваком тренутку.

Коментар

Основна тешкоћа у процесу одређивања смерница за пресуђивање младим особама проистиче из нерешених сукоба мишљења филозофске природе као што су:

- a) рехабилитација насупрот заслужене казне;
- б) помоћ насупрот притиска и кажњавања;
- в) реаговање према посебним околностима појединачног случаја насупрот реаговању у складу са заштитом друштва генерално;
- г) генерално одвраћање насупрот појединачном лишавању права.

Сукоб између ових поставки је израженији у малолетничким случајевима него када су у питању одрасли. Са разноликошћу узрока и реакција које карактеришу малолетничке случајеве, ове алтернативе се прожимају на веома сложен начин.

Није на Стандардним минималним правилима за малолетничко правосуђе да прописују који приступ треба следити, већ да се идентификује онај који је најусклађенији са међународно прихваћеним принципима. Зато кључне елементе изложене у правилу 17.1, посебно у тачкама а) и в), треба превасходно схватити као практичне смернице које треба да обезбеде заједничко полазиште. Ако их надлежни органи узму у обзир (видети и правило 5), они могу значајно допринети да се осигура заштита основних права малолетних преступника, нарочито основних права на лични развој и образовање.

Правило 17.1 б) сугерише да приступ стриктног кажњавања није одговарајући. Док се у случајевима одраслих, и можда када је реч о озбиљним преступима малолетника, може сматрати да санкције са функцијом одмазде имају одређено оправдање, у малолетничким случајевима такви аргументи увек треба да буду надјачани интересом осигурања добробити и будућности младе особе.

Правило 17.1 б), на линијама резолуције 8 Шестог конгреса Уједињених нација, подстиче коришћење алтернатива за институционално смештање у максималној могућој мери, имајући у виду потребу да се одговори конкретним потребама младих. Према томе, треба у пуној мери користити широк спектар постојећих алтернативних санкција, а нове треба да буду развијане водећи рачуна о јавној безбедности. Потребно је гарантовати условни отпуст у највећој могућој мери, путем пресуда са одложеним дејством, условних казни, налога одбора и других одлука.

Правило 17.1 в) одговара једном од руководећих принципа из резолуције 4 Шестог конгреса, који има за циљ да се избегне затварање малолетника, осим када не постоји други одговарајући одговор који би заштитио јавну безбедност.

Одредба којом се забрањује смртна казна у правилу 17.2 у складу је са чланом 6, став 5, Међународног пакта о грађанским и политичким правима.

Одредба против физичког кажњавања је у складу са чланом 7 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, затим са Декларацијом о заштити свих особа од подвргавања мучењу и другим облицима свирепог, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, као и са Конвенцијом против мучења и другог свирепог, нечовечног и понижавајућег поступања и кажњавања, те нацртом Конвенције о правима детета.

Овлашћење да се прекине поступак у сваком тренутку (правило 17.4) представља карактеристику својствену поступању са малолетним преступницима наспрам поступку према одраслима. У сваком тренутку надлежни орган може сазнати за околности које могу довести до ситуације да потпуна обустава интервенције изгледа као најбоље решење случаја.

18. Разне мере за решавање

18.1 Надлежном органу ће бити на располагању читав низ различитих мера којима се омогућава флексибилност како би се избегао институционални смештај у највећој могућој мери. Те мере, од којих се неке могу комбиновати, укључују:

- а) налоге за старање, саветовање и надзор;
- б) условни отпуст;
- в) налоге за обављање друштвено корисног рада;
- г) новчане казне, накнаду штете и обештећење;
- д) налоге за друге врсте поступака;
- ђ) налоге за учешће у групном саветовању и сличним активностима;
- е) налоге који се односе на старатељство, социјалну средину или друге образовне оквире;
- ж) друге релевантне налоге.

18.2 Малолетник неће бити лишаван родитељског надзора, ни делимично ни потпуно, осим ако је због околности дотичног случаја то неопходно.

Коментар

Правилем 18.1 настоји се да се наброје поједине од важних реакција и санкција које су се практиковале и које су се до сада показале као успешне у различитим правним системима. У целини, оне представљају гледишта која обећавају и заслужују да се примењују и даље развијају. Правило не набраја потребе у погледу кадрова, због могућности недостатка одговарајућих у појединим регионима. У тим регионима се могу испробати или развити мере које захтевају мање ангажовање кадрова.

Примерима наведеним у правилу 18.1 заједничко је, изнад свега, ослањање на заједницу и позив заједници на ефикасно спровођење алтернативних решења. Корективне мере засноване на заједници представљају традицију која има много аспеката. Надлежне органе би по том основу требало подстицати да нуде услуге локалне заједнице.

Правило 18.2 указује на значај породице која је, према члану 10, став 1, Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, „природна и основна јединица друштва”. Родитељи у оквиру породице не само да имају право, него и одговорност да се брину за своју децу и надзиру их. Правило 18.2 тако тражи да одвајање деце од родитеља буде мера која се примењује само у крајњем случају. Тој мери се може прибећи само када околности случаја јасно налажу такав тежак корак (нпр. у случају злостављања деце).

19. Коришћење смештања у институције у најмањој могућој мери

19.1 Смештање малолетника у институцију биће увек решење које се примењује као последња мера и за најкраћи неопходан временски период.

Коментар

Напредна криминологија се залаже да се ванинституционалном поступку да предност у односу на институционални. Запажено је мало или нимало предности у успеху институционализације у поређењу са ефектима ванинституционалних мера. Многи негативни утицаји на појединца, који се чине неизбежним у оквиру институционалног окружења, очигледно се не могу превладати кроз напоре у поступању према малолетницима. Ово се нарочито односи на малолетнике који су подложни негативним утицајима. Штавише, негативне последице, не само од лишавања слободе већ и од раздвајања од уобичајеног друштвеног окружења, свакако се акутније рефлектују на малолетнике него на одрасле, због ране развојне фазе у којој се налазе.

Правило 19 има за циљ да ограничи институционализацију у два правца: квантитативном („последња мера”) и временском („најкраћи неопходан временски период”). Правило 19 одражава један од основних руководећих принципа резолуције 4 Шестог конгреса Уједињених нација: малолетни преступник не треба да буде затваран, осим у случају да не постоји ниједна друга одговарајућа реакција. Правилу се, дакле, апелује да, ако малолетник већ мора да буде смештен у институцију, губитак слободе треба свести на најмању могућу меру, са посебним институционалним аранжманима за затварање, и водећи рачуна о разликама међу преступницима, преступима и институцијама. У ствари, приоритет треба давати „отвореним” у односу на „затворене” институције. Даље, све установе треба да буду корективног и образовног, а не затворског типа.

20. Избегавање непотребног одлагања

20.1 Сваки случај ће од самог почетка бити вођен експедитивно, без било каквог непотребног одлагања.

Коментар

Експедитивно вођење формалног поступка у малолетничким случајевима од изузетног је значаја. У противном, све позитивно што би могло бити постигнуто кроз поступак и одлуку може бити доведено у питање. Са протеком времена малолетнику ће бити све теже, ако не и немогуће, да повеже поступак и одлуку са преступом, како интелектуално тако и психолошки.

21. Евиденције

- 21.1 Евиденције о малолетним преступницима биће строго поверљиве и затворене за трећа лица. Приступ тим евиденцијама биће ограничен на лица којих се дотични случај непосредно тиче или на прописима овлашћена лица.
- 21.2 Евиденције малолетних преступника неће бити коришћене у поступцима за одрасле, у накнадним случајевима који се односе на истог преступника.

Коментар

Овим правилом се настоји да се постигне равнотежа између супротстављених интереса који се односе на евиденције или досијее полиције, тужилаштва и других органа, ради побољшања контроле насупрот интереса малолетног преступника (видети и правило 8). Формулација „друга прописима овлашћена лица” генерално би обухватила, између осталих, и истраживаче.

22. Потреба за професионализмом и обучавањем

- 22.1 Професионално образовање, обучавање на раду, курсеви за обнављање знања и други одговарајући модалитети учења користеће се како би се успоставила и одржавала неопходна професионална стручност свих кадрова који се баве малолетничким случајевима.
- 22.2 Кадрови запослени у систему малолетничког правосуђа ће одсликавати разноликост малолетника који долазе у контакт са системом малолетничког правосуђа. Чиниће се напори да се обезбеди правична заступљеност жена и припадника мањина у органима малолетничког правосуђа.

Коментар

У органима надлежним за одлучивање могу бити особе веома различитог профила (мировне судије у Уједињеном Краљевству и Северној Ирској, као и у земљама под утицајем система англосаксонског права; судије са правничким образовањем у земљама са континенталним правним системом и регионима под њиховим утицајем; у другим земљама изабрани или именовани лаици или правници, чланови одбора локалних заједница итд.). За све ове органе потребна је барем минимална обука у областима права, социологије, психологије, криминологије и наука које се баве понашањем. Ово се сматра подједнако важним са организационом специјализацијом и независношћу надлежних органа.

За социјалне раднике и особље задужено за праћење лица на условном отпусту можда није могуће захтевати професионалну специјализацију као предуслов за преузимање свих функција везаних за малолетне преступнике. Зато би као минимална квалификација служила обука кроз рад.

Професионална квалификованост је кључни елемент за обезбеђивање непристрасног и ефикасног малолетничког правосуђа. У складу с тим, неопходно је побољшати процес запошљавања, напредовања и професионалне обуке кадрова и обезбедити им потребна средства како би правилно обављали своје функције.

Приликом избора, именовања и напредовања кадрова у систему малолетничког правосуђа треба избећи сваку дискриминацију, политичку, по основу пола, расе, вероисповести, културе или било које друге врсте, како би се постигла непристрасност у функционисању овог система. То је препоручио Шести конгрес Уједињених нација. Штавише, Шести конгрес је позвао државе чланице да обезбеде правично и једнако поступање према женама као кадровима који се баве кривичним правом и препоручио је предузимање посебних мера за запошљавање, обуку и омогућавање напредовања жена у систему малолетничког правосуђа.

Четврти део

Ванинституционалне мере

23. Ефикасно спровођење одлука

23.1 Спровођење налога надлежног органа, као што је наведено напред у правилу 14.1, биће обезбеђено на одговарајући начин, тако што ће то чинити сам тај орган или, ако тако налажу околности, неки други орган.

23.2 У том циљу надлежни орган ће имати, између осталог, овлашћење да модификује налоге када то сматра прикладним, с времена на време, под условом да те модификације буду утврђиване у складу са принципима из ових Правила.

Коментар

*Постоји тенденција да одлука у малолетничким случајевима, више него када су у питању одрасли, утиче на живот преступника на дуг временски рок. Зато је важно да надлежни орган или независно тело (одбор за одобравање условног отпуста, социјални радник који прати понашање лица на условном отпусту, социјалне установе за младе или други), са квалификацијама једнаким онима надлежног органа који је првобитно решио случај, надгледа спровођење одлуке. У неким земљама се у том циљу поставља судија за спровођење казни (*juge de l'exécution des peines*).*

Састав, овлашћења и функције органа морају да буду флексибилни. Они су описани у правилу 23, како би се обезбедила њихова широка прихватљивост.

24. Обезбеђивање потребне помоћи

24.1 Настојаће се да се у свим фазама поступка малолетницима обезбеде неопходни услови, смештај, исхрана, образовање или радна обука, запослење или било која друга помоћ, како би се олакшао процес рехабилитације.

Коментар

Унапређивање добробити малолетника изузетно је значајно. Због тога правило 24 наглашава важност обезбеђивања нужних услова, услуга и друге неопходне помоћи која може поспешити најбоље интересе малолетника током читавог рехабилитационог процеса.

25. Мобилизација добровољаца и других друштвених служби

25.1 Добровољци, добровољне организације, локалне институције и други друштвени ресурси биће позвани да ефикасно допринесу рехабилитацији малолетника у окружењу заједнице и, колико је то могуће, у оквиру породице.

Коментар

Ово правило одражава потребу да се целокупни рад са малолетним преступницима оријентише на рехабилитацију. Да би се налози надлежног органа спровели ефикасно, незамењива је сарадња са заједницом. Нарочито су се добровољци и добровољне службе показали као важни механизми, али се сада недовољно користе. У неким случајевима, сарадња бивших преступника (укључујући бивше наркомане) може да буде од значајне помоћи.

Правило 25 заснива се на принципима из правила од 1.1 до 1.6 и оно прати релевантне одредбе Међународног пакта о политичким и грађанским правима.

Пети део

Поступак у институцијама

26. Циљеви поступка у институцијама

- 26.1 Циљ обуке и третмана малолетника који су смештени у институцијама јесте да се обезбеде брига, заштита, образовање и стручна оспособљеност, како би им се помогло у преузимању конструктивне и продуктивне улоге у друштву.
- 26.2 Малолетницима ће се у институцијама пружати брига, заштита и сва неопходна помоћ - социјална, образовна, радна, психолошка, медицинска и физичка - у складу са њиховим узрастом, полом и личним карактеристикама, а у интересу њиховог свеобухватног развоја.
- 26.3 Малолетници ће у институцијама бити смештени одвојено од одраслих, односно биће смештени у посебну институцију или у одвојени део институције у којој има и одраслих.
- 26.4 Младе преступнице смештене у институцију заслужују посебну пажњу у односу на своје личне потребе и проблеме. Њима се ни у ком случају неће пружати мање пажње, заштите, помоћи и обуке у односу на младе преступнике мушкарце. Биће обезбеђено праведно поступање према њима.
- 26.5 У интересу и за добробит малолетника смештених у институцију, родитељима и старатељима ће бити дозвољен приступ.
- 26.6 Неговаће се међусекторска сарадња на нивоу министарстава и служби како би се пружило одговарајуће академско или, по потреби, образовање за рад за малолетнике смештене у институцији и обезбедило да је не напусте без одговарајућег образовања.

Коментар

Циљеви смештаја у институције, како су одређени правилима 26.1 и 26.2, прихватљиви су за сваки систем и културу. Међутим, они нису свуда достигнути и још много треба урадити на том плану.

Медицинска и психолошка помоћ, посебно, од изузетног су значаја за наркомане смештене у институције, за насилне и ментално оболеле младе особе.

Избегавање негативних утицаја одраслих преступника и обезбеђивање добробити малолетника у институционалном окружењу, утврђено правилом 26.3, у складу је са једним од основних принципа Правила, као што је наведено у резолуцији 4 Шестог конгреса. Правило не спречава државе да предузимају друге мере против негативних утицаја одраслих преступника, које су ефикасне барем онолико колико мере наведене у овом правилу (видети и правило 13.4).

Правило 26.4 односи се на чињеницу да се преступницама по правилу поклања мање пажње него преступницима, као што је истакнуто на Шестом конгресу.

Резолуција 9 Шестог конгреса посебно позива на правичан поступак према преступницама у свим фазама кривичног поступка и указује на њихове специфичне проблеме и потребе док су у затвору. Штавише, ово правило треба сагледати и у светлу Каракашке декларације Шестог конгреса која, између осталог, позива на једнако поступање у спровођењу кривичног правосуђа, имајући у виду Декларацију о укидању дискриминације према женама, као и Конвенцију о укидању свих облика дискриминације према женама.

Право на приступ (институцијама - правило 26.5) следи из одредби Правила 7.1, 10.1, 15.2 и 18.2. Сарадња између министарстава и служби (правило 26.6) од посебног је значаја у интересу општег побољшања квалитета поступања у институцијама и унапређивања обуке.

27. Примена Стандардних минималних правила за поступање са затвореницима која су усвојиле Уједињене нације

27.1 Стандардна минимална правила за поступање са затвореницима и препоруке које су за њих везане примењиваће се у мери у којој се односе на малолетне преступнике у институцијама, укључујући оне који се налазе у притвору у очекивању суђења.

27.2 Улагаће се напори да се у највећој могућој мери примене одговарајући принципи постављени Стандардним минималним правилима за поступање са затвореницима, како би се одговорило разноликим потребама малолетника у складу са њиховим узрастом, полом и личним карактеристикама.

Коментар

Стандардна минимална правила за поступање са затвореницима била су један од првих инструмената ове врсте који су прокламовале Уједињене нације. Постоји општа сагласност да су она извршила утицај широм света. Мада још увек постоје земље у којима је њихово спровођење пре тежња него чињеница, Стандардна минимална правила и даље представљају важно средство утицаја на уједначавање управљања корективним институцијама.

Стандардна минимална правила за поступање са затвореницима садрже поједине кључне механизме заштите који се односе на малолетне преступнике смештене у институцијама (начин смештаја, архитектура, постељина, одећа, притужбе и захтеви, контакти са спољним светом, храна, медицинска нега, исповедање вере, одвајање по узрасту, кадровска политика, рад итд.), као и одредбе у вези са кажњавањем, дисциплином и ограничењима за опасне преступнике. Не би било упутно модификовати та Стандардна минимална правила у складу са посебним карактеристикама институција за малолетне преступнике, које су у домену Стандардних минималних правила за малолетничко правосуђе.

Правило 27 усредсређује се на неопходне услове за малолетнике у институцијама (правило 27.1), као и на разнолике потребе карактеристичне за њихов узраст, пол и личност (правило 27.2). Тако су циљеви и садржај овог правила повезани са одговарајућим одредбама Стандардних минималних правила за поступање са затвореницима.

28. Често и рано прибегавање условном ослобађању

- 28.1 Надлежни орган ће користити условно ослобађање из институције у највећој могућој мери и оно ће бити одобрано у најранијој могућој фази.
- 28.2 Условно ослобођени малолетници добијаће помоћ и биће под надзором одговарајућег органа, а уживаће и пуну подршку заједнице.

Коментар

Овлашћење да наложи условно ослобађање може да буде поверено надлежном органу, као што је наведено у правилу 14.1, или неком другом органу. Имајући то у виду, правилније је овде говорити о „одговарајућем” него о „надлежном” органу.

Када околности дозвољавају, условно ослобађање ће имати предност над пуним одслужењем казне. На основу доказа о задовољавајућем напретку у правцу рехабилитације, чак и преступници који су сматрани опасним у време смештања у институцију могу бити условно ослобођени, кад год је то могуће. Као и условни отпуст, такво ослобађање може бити условљено задовољавајућим испуњавањем захтева које постави одговарајући орган у временском периоду утврђеном у одлуци, нпр. у вези са „добрим понашањем” преступника, присуствовањем друштвено корисним програмима, становањем у отвореним домовима итд.

У случају преступника условно ослобођених из институције треба обезбедити помоћ и надзор социјалног радника или другог службеног лица (поготово тамо где условни отпуст још није прихваћен), а треба подстицати и подршку заједнице.

29. Полуинституционални смештај

- 29.1 Настојаће се да се обезбеди полуинституционални смештај, као што су отворени домови, образовни домови, дневни боравак у центрима за обуку и други одговарајући облици смештаја, који може да помогне малолетницима у њиховој истинској реинтеграцији у друштво.

Коментар

Не треба потцењивати значај старања након периода институционалног смештаја. Ово правило наглашава неопходност стварања мреже полуинституционализованог смештаја.

Ово правило такође наглашава потребу за широким спектром установа и служби створених да би се одговорило различитим потребама младих преступника који се враћају у заједницу, те како би се обезбедили усмеравање и структурна потпора као важан корак у правцу успешне реинтеграције у друштво.

Шести део

Истраживање, планирање, утврђивање политике и евалуација

30. Истраживање као основа за планирање, утврђивање политике и евалуацију

- 30.1 Улагаће се напори да се организују и унапређују неопходна истраживања као основа за ефикасно планирање и утврђивање политике.
- 30.2 Улагаће се напори да се периодично испитују и процењују трендови, проблеми и узроци малолетничке делинквенције и криминалитета, као и разнолике посебне потребе затворених малолетника.
- 30.3 Улагаће се напори да се заснује редован евалуациони истраживачки механизам уграђен у систем малолетничког правосуђа, те да се прикупљају и анализирају релевантни подаци и информације за одговарајућу процену и будуће побољшавање, као и за реформе система.
- 30.4 Пружање услуга у систему малолетничког правосуђа ће се систематски планирати и спроводити као интегрални део националних развојних напора.

Коментар

Коришћење истраживања као основе за осмишљену политику малолетничког правосуђа широко је признато као важан механизам за држање праксе у корак са напретком знања, континуираним развојем и унапређивањем система малолетничког правосуђа. Међусобно повратно дејство између истраживања и политике посебно је важно у малолетничком правосуђу. Са брзим и често драстичним променама у начину живота младих, као и облицима и димензијама малолетничког криминала, одговори друштва и правосуђа на малолетнички криминал и делинквенцију брзо губе на актуелности и постају неадекватни.

Стога правило 30 поставља стандарде за обједињавање истраживања у процес утврђивања политике и спровођења малолетничког правосуђа. Правило посебно скреће пажњу на потребу редовног преиспитивања и процењивања постојећих програма и мера, као и планирања у ширем контексту укупних развојних циљева.

Стално процењивање потреба малолетника, као и трендова и проблема делинквенције, јесте предуслов побољшавања метода за утврђивање одговарајуће политике и установљивање одговарајућих реакција, и на званичном и на незваничном нивоу. У том контексту, одговорне службе треба да омогуће истраживања независних појединаца и тела, а могло би бити корисно и прибављање и узимање у обзир мишљења самих малолетника, и то не само оних који долазе у додир са системом.

Процес планирања мора посебно да истакне потребу за ефикаснијим и правичнијим системом за пружање неопходних услуга. У том циљу требало би да постоји свеобухватно и редовно процењивање низа посебних потреба и проблема малолетника и идентификовање јасних приоритета. С тим у вези

требало би да постоји координација постојећих ресурса, укључујући алтернативе и подршку заједнице која би одговарала за успостављање конкретних поступака у спровођењу и надгледању створених програма.

**Стандардна минимална правила Уједињених
нација за малолетничко правосуђе (Пекиншка правила)**

**Стандардна минимална правила Уједињених
нација за малолетничко правосуђе (Пекиншка правила)**

